

HAGYOMÁNY ÉS DEMOKRÁCIA

A demokrácia a nép önuralma. Ha nép vagyunk, akkor önuralmunkat nem veszítjük el azokkal szemben sem, akik a demokráciát szembeállítják a hagyománnyal, és ami mifelénk majdnem ugyanaz, a magyarsággal. Az említettek (is) szeretik emlegetni Bibó Istvánt, aki szerint: „*Demokratának lenni mindenekelőtt annyit tesz, mint nem félni* – általában itt megállnak. Ez sem kevés, de a mondat így folytatódik: *a más véleményűektől, a más nyelvűektől, a más fajúaktól, a forradalomtól.*” Vagyis, a más hagyományúaktól, hisz e szó foglalatja a nyelv, a vélemény, a faj értékeinek. Vajon miért félnek némely – állítólagos – demokraták saját hagyományuktól?

A Bibót idézgető áldemokraták a múlt tisztelőjét maradi pacáknak állítják be, aki az összkomfortból visszavágyik a barlangba, és lézerágyú helyett ma is kőbaltával aprítaná felebarátait.

Így csúriks a kérdést: haza vagy haladás, maradiság, vagy fejlődés, Kelet, vagy Nyugat. Előítéletüket rákényszerítették a tanügyre, amely manapság hamisan azt kérdezi, hogy számítástechnika-óra vagy történelemoktatás?

Bizony kellemetlen volna számukra, ha kiderülne, hogy őseink hajdan közös életrendben éltek, melynek maradványai még az áldemokraták által sötétnek nevezett középkorban is hatottak, ugyanis helyi ügyeikben bizony önmagukat kormányozták! Például, maguk választották a helyi bírakat, sőt, még a katolikus plébánosokat is, a reformáció előtt!

•

A demokrácia első föltétele maga a démosz, a nép. A nép az emberiség folyamatossága. Az apáról fiúra szálló égi-földi tapasztalatok, a hit, a kultúra értékei, röviden: a hagyomány szervezi néppé a sokaságot.

Hallgassunk meg a kérdésről egy nyugati liberálist. „*Liberálisnak neveltek, és mindig is hittem a demokráciában, az önmagát kormányzó emberiségnek ebben az alapelvében*” – írja Chesterton az *Igazságot!* című könyvében. „*Semmiképpen nem tudom elválasztani egymástól a tradíció és a demokrácia gondolatát. A demokrácia azt tanítja, hogy ne mellőzzük a jó ember gondolatát akkor sem, ha az illető csak az inasunk, a tradíció azt kéri, hogy ne mellőzzük a jó ember gondolatát akkor sem, ha az illető csak az apánk.*” Apáink gondolatai rostálódznak, a javuk megmarad. Nemzedékek sora figyelte meg, hogyha Katalin kopog, Karácsony locsog. Nézd meg az anyját, vedd el lányát. A hagyomány kincsei a népdalok, a táncok, a mesék, a sonkák, a tésták és a mondák – különösképpen a nyelv. A miénk az összefüggések és ellentmondások egységbe láttatásának mestere. Teller Ede szokta mondogatni: „*Ha nem Ady nyelvén tanultam volna gondolkodni, legföljebb egy közepesnél jobb fizikatanár lehettem volna.*” Hagyományüldözőink újabban kitiltották a sportnyelvből az értelmes és láttató partjelző, part-

bíró, vonalbíró, segédbíró szavainkat és kötelezővé tették helyettük az idegen, ám semmitmondó asszisztenst.

Szókinsünk szinte fölmérhetetlen. Az említett eset is jelzi, de pl. a helyváltoztatást közel ezer (!) igével tudjuk kifejezni, és a sereg folyton gyarapszik. Friss példa: a tömegben kolbászolt a zsebtolvaj. Ki nem érti, sőt, ki nem látja a szót?

„*A tradíció azt jelenti, hogy megadjuk a választójogot a legmélyebbre szorult társadalmi osztálynak, az őseinknek. (Igazságot! 66–67, Szt. István Társulat, Bp. 2004. Ford.: Lukácsi Huba) A hagyományellenes úgy tesz, mintha őt a gólya költötte volna.*

•

A hagyomány és a modern demokrácia persze nem azonos. Előbbi a minőségi matematika alapján áll, az utóbbi számszemlélete absztrakt. Száz szent tudós szavazata egyenlő száz hitvány csavargóéval. A hagyomány közös életrendjét a dinamikus hierarchia szabályozza: az dönt, aki ért hozzá. A gyerekek még gyakorolják. Nem a focizók választják a csapatokat, hanem a két legjobb játékos osztja szét a játékosokat, de az esti szerenádon már nem biztos, hogy ők a hangadók.

A demokrácia intézményeinek túlbecsülése is tévedésekhez vezet. Erről tanúskodik a 2006-os tüntetések során azok megjegyzése, akik azt állították, hogy „*nem szabad kivinni a politikát a parlamentből az utcára.*” Mintha a demokrácia a képviselők tulajdona volna, s nem a népé! Érdemes röpké leckét venni az athéniektől, akik a várost polisznak nevezték, és „*a férfi polgárt politésznek, akiknek joga volt részt venni és szavazni a népgyűlésen, valamint hivatalt viselni.*” Vagyis politizálni az utcán meg az ötszázak tanácsában. A fontosabb ügyeket a görög választott testületek visszavitték az agorára, és a népgyűlés elé terjesztették.

A *politész* olyasféle szó, mint a *hoplitész*, a *lándzsás*: akié a lándzsa, vagy akié a város. A hagyomány köre természetesen bomlott a századok során, a társadalmi csoportok, a parasztok, a polgárok, a nemesek távolodó életmódját a vallás, a nyelv, a Korona fogta össze – egyre lazuló keretbe. Gazdaságkorban a közös életrend, az illő és üdvös élet emlék.

•

A demokráciát nem a hagyomány veszélyezteti, hanem annak fölbomlása. Hiszen nincs demokrácia értelmes eszmecsere nélkül. Nos, képes-e ilyesmire a tömeg, a viszálykodó egyénekre bomlott sokaság? Gustav Le Bon már több mint száz éve figyelmeztetett, hogy „*A tömeg (...) ha szemenszedett tudósokból áll is, ezek mindenben fölveszik a tömegek sajátságait (...). A megfigyelőképesség, a gondolkodó ész, ami mindegyikükénél megvan, megszűnik.*” Gazdaságkor alapművelete a nép leváltása, csőcselékké morzsolása. A reklámpar elve, hogy a tömegem-berre bármit rá lehet sózni a szemétteltől a terrorig. Sem közös értékei, sem szilárd benső mértékei nincsenek. A hatalmasok párbeszéd helyett tömegkommunikálnak, tömegtáppal mérgezik a testeket, tömegszórakozással éheztetik a lelkeket. Szándékosan lerontva az oktatás színvonalát konzumidiótákat nevelnek. „*A művelt ember a tömegben barbár, vagyis ösztöneinek engedelmesköd.*” Az

ösztönöket pedig korbácsolják. A tömegtársadalom létmódja a káosz. Egyelőre féken tartja a jog, a szórakoztatóipar és a fogyasztás hármasa, de ha elfújja őket a hurrikán, láttuk, mi történt New Orleansban.

•

A demokrácia másik ellensége a vállalat. Gazdaságkornak a vállalat az alap-egysége, nem pedig a nép. Az üzletben nincs demokrácia. Már 1916-ban precedenst teremtett az amerikai bíróság a Dodge c/a Ford pörben. Az ítélet indoklása szerint Ford „*megfelekedezett arról, hogy egy részvénytársaság létezésének és működésének első számú célja a részvényesek számára való pénztermelés, és nem lehet a társaságot elsősorban a közösség és másodsorban a részvényesek javára igazgatni.*” Idézi Joel Bakan a *The Corporation* c. könyvében. Manapság gyakran nyilatkoznak politikusok arról, hogy ők az országot holmi cégnek, netán korlátolt felelősségű társaságnak tekintik. Ez élesen szemben áll a közös életrenddel, a közös felelősséggel, a közteherviseléssel. „*A szociális ellátórendszerek átalakítása – értsd: magánkézbe adása – a legnyersebb osztály- és csoportérdekek összeütközése, barca és megnyilvánulása. (...) Ha az egészségügyet vagy az oktatást meg kell vásárolni, akkor a gazdagabbaknak teszünk engedelményeket a szegényebbekkel szemben – állítja Krausz Tamás. (Népszabadság online 2007. február 7.) A szerző baloldali történész.*

•

A nép azért hoz létre államot, hogy az védje polgárait, kultúráját, nyelvét, tájait. A magánállamok, a világcégek számára mindezek a pénzgyártás akadályai. Ügynökei ezért küzdenek a hagyomány ellen, ezért járatják le a közösséget, ezért teremtenek társadalmi káoszt.

A káoszban az emberek egyformák, akár a minőségtelen számok. „*A világ egyrészt a sokféleség lázában ég, másrészt viszont egyre homogénebb. Állandóan arra készítenek bennünket, hogy legyünk önmagunk, és közben legyünk nagyon mások, csak hogy mindenki ugyanúgy más*” – nyilatkozta Karsai Gábor, a Tan Kapuja Buddhista Főiskola rektora. Nézzük meg a graffitiket: szabványra készülnek, akár a posztmodern vers és a fogaskerék. (Magyar Nemzet, 2005. június 23.) „*Az emberek életmódja sokkal kötöttebb, mint régebben. Ma nemigen tudom megválasztani, hogy hol vásárolok, mit vásárolok, és abban mi van. A választási lehetőség illúzió. Az életmód szabályozottsága ma már megengedi, hogy bárki gondoljon bármit, mert úgyszincs tétje már.*” Ma a nép helyett a Dolgok uralkodnak. A Piac, a Pénz, a Technika. Ugyan melyik demokratikus? Milyen rendszer az, ahol a politikusválasztás négyévenkénti szertartásán kívül minden egyéb anti-demokratikus?

•

A hagyomány azért demokratikus, eleve, mert az emberért van, szemben a Dolgok hideg érdekeivel. Ég és föld közti lényekként úgy kell élnünk, mint az égben. Isten országában, ahogy Jézus mondja, vagy Szophoklész Kreónja, mikor Antigoné halála után rádöbben, hogy király léte sem dönthet az égi törvény ellen.

Vajon dönthetnek-e az ég ellen a vállalatok az elbutított tömeg – úgymond – demokratikus segédletével?

A KISEBBSÉGEK ESETE A DEMOKRÁCIÁVAL

Ismét le kell szögeznünk, hogy a modern demokrácia az absztrakt matematikára támaszkodik: akié a számszerű többség, azé a kormánypálca. Ez általában hátrányos az ellenzékbe szorult pártok híveire, de a vallási, népi, nyelvi kisebbségekre is. Különösen az utóbbiak eleve nem juthatnak többségre, ennél fogva örökös kiszolgáltatottjai a mindenkori vezetésnek. Néhol jól bánnak velük, másutt kevésbé.

•

Az ENSZ Alapokmány a 1945. június 26-án kinyilvánította a népek önrendelkezési jogát. Ez a gyarmatokra vonatkozott, rögtön szembefordította a határaik közt élő nemzeti csoportokat. Ankerl Géza idézi *Anyanyelv, írás, civilizációk* c. könyvében (Mundus, 2004.) A. Cristescut, aki az ENSZ számára készített dolgozatában leszögezi, hogy „*a nép nem tévesztendő össze az etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekkel, melyeknek léte és jogai a polgári és politikai jogok nemzetközi szerződésének 27. cikkelyében vannak elismerve.*” Tehát az a csoport, amely csupán etnikai, vallási és nyelvi kisebbségnek könyveltetik, az nem nép. Az említett 27. cikkely azt mondja ki, hogy a „*kisebbségekhez tartozó személyektől nem lehet megtagadni azt a jogot, hogy csoportjuk más tagjaival együttesen saját kultúrájuk legyen, saját vallásukat vallják és gyakorolják, vagy hogy saját nyelvüket használják.*” Az önrendelkezési, sőt, az öngazgatási jogot viszont meg lehet tagadni tőlük! Legyen szó a több milliós albán, baszk vagy akár a húszmilliós kurd nemzetéről, akkor is. A székelyek a maguk köreiben pár éve próba népszavazást szerveznek arról, hogy kívánnak-e autonómiát. „*Ha ennek a törvénytelen kezdeményezésnek, az úgynevezett referendumnak az eredményeit konkrét megvalósításokra akarják felhasználni, a román állam habozás nélkül alkalmazni fogja az alkotmány és a törvények előírásait*” – nyilatkozta Basescu román államfő. Demokratikusan.

•

Az egykori gyarmatok határai volt hódítók birtokállapotának emlékét őrzik, s nem igazodnak az ott élő népek természetes, történelmileg kialakult élettereikhez. Vagyis nem a népek nyertek önrendelkezést, hanem bizonyos jogi államfikciók. „*A nagy hatalmak – lényegében az egykori gyarmattartók – önkényesen combat historique-nak nevezett ököljog alapján osztják a tituluszokat és jogosítványokat abban a tekintetben, hogy melyik népesség alakíthat államot, s tehet szert nemzetközi közjogi alanyiságra, s melyik nem*” – állítja Ankerl professzor (35). A helyi néptörzsek azonnal etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekké süllyedtek, s békésen, demokratikusan nem dönthettek arról, hogy miféle határok között szeretnének élni. Vér öntözi az egykori gyarmatok földjét.

Hosszú holland, japán és portugál gyarmati viszontagságok után „Kelet-Timor 1975. november 28-án kikiáltotta függetlenségét. Alig egy héttel később, december 7-én Indonézia megszálta a szigetrészt.” Hosszú háború kezdődött. Az ENSZ nem ismerte el Kelet-Timor bekebelezését. Azonban a helyi gázlelőhelyek kiaknázásában érdekelt a nagyhatalmak 15 éven át túrték a kelet-timoriak irtását: a lakosság harmada elpusztult. Végül II. János Pál látogatása után bekövetkezett a fordulat. „Az 1999-ben megtartott népszavazáson a timoriak többsége a függetlenségre szavazott. A szavazás után az indonézpárti milíciák felégették a fővárost, az infrastruktúra megsemmisült.”

Hiába voltak közismertek a II. világháború alatti-utáni borzalmas jugoszláviai népirtások, a nagyhatalmak nem engedték meg 1991-ben, hogy az akkori Jugoszlávia népei döntsenek saját államéletükről. Az eredmény: százezrek halála, sebesülése, elüldözése.

A szovjet alkotmány tartalmazta ugyan a tagköztársaságok kiválásának a jogát, de abból a birodalomból egy ember sem lóghatott meg, nemhogy egy nép, földestől.

Világra szóló az 1921-es soproni népszavazás, amikor a város és környéke a Magyarországhoz való tartozás mellett döntött. A kanadai franciák többször tartottak népszavazást a kiválásról, ám többségük – csekély különbséggel ugyan – de elutasította a kezdeményezést.

Az ENSZ alapokmányt szövegező nagyhatalmak: Amerika, Franciaország, Anglia, a Szovjetunió és Kína úgy tettek, mintha ők tiszta nemzetállamok lettek volna, s hallgattak arról, hogy mit tettek ír, indián, néger, bretagne-i, tatár, észt, ujgur és egyéb kisebbségeikkel. Véleményüket támogatták a kisebb országok is, nyilván ugyanezért „Az államoknak alig egy tizedében beszéli a lakosságnak több mint háromnegyede ugyanazt az anyanyelvet” – írja Ankerl Géza (38). Vagyis az államok kilencven százaléka többnemzetiségű. A népi kisebbségi hátrányok többszöröződnek politikai, vallási és egyéb szempontok szerint is.

Sétáljunk egyet Európa bármelyik nagyvárosában: a gyermekek többsége arab, török és színesbőrű, pl. Franciaország második vallása az iszlám.

Jó példát mutatnak a skandináv országok és Svájc. A Botteni- és a Finn-öböl találkozásánál fekvő Lland-szigeteken 21 700 svéd anyanyelvű ember él, a népesség 95%-a. 1921-ben a Népszövetség e területet Finnországnak adta, bár a szigetek lakói a Svédországgal való újraegyesítést kívánták. A finn kormány vállalta, hogy tiszteletben tartja és megőrzi a svéd nyelvet, kultúrát és hagyományokat, „Az 1952-es autonómia törvény szerint a hivatalos nyelv, miként az oktatás is, a svéd, de a bíróság előtt a finnek használhatják saját nyelvüket – írja az *Etnikumok Enciklopédiája*. – Llandon az kaphat tartományi állampolgárságot, aki öt évig lakott ott, földet viszont csak az vehet, és a helyi választásokon csak az szavazhat, aki megszerezte az állampolgárságot.”

Svájccal kapcsolatban ismét Ankerl könyvéből idézünk: ő ottani lakos. „*A szövetségi alkotmány 4. cikkelye szerint szerint mind a négy őshonos közösségnek – a németnek (74 %), a franciának (20 %), az olasznak (5 %), a rétorománnak (1 %) az anyanyelve nemzeti nyelv. Három közülük egyenrangú, hivatalos nyelv, a rétorománok anyanyelvükön érintkezhetnek a szövetségi hatóságokkal a 70. cikkely szerint.*” Hogyan lehetséges ez? A kulcsot az ország története adja: a gazdagabb városok és a hágók vidéke az investitúraharc idején, a XI. században kiváltságokat kapott, majd 1291-ben három kanton aláírta a *szövetségi levelet*, és 1315-ben a harcmezőn is kivívták szabadságukat a Habsburgokkal szemben.

„*A Svájc nyelvterületei közti egyensúlyt valójában a kantonoknak a szövetséggel szemben megőrzött belső szuverenitása teremtette meg.*” (Ankerl, 42) Az egyes kantonok egyúttal népi-nyelvi alakulatok is – ezért nem nyomhatja el az abszolút többségben lévő német a többit.

A reformáció előtt nem létezett a népi kisebbség fogalma; a keresztény nép nyelvétől függetlenül egységet alkotott. A kereszténységgel megfért a természetjog: „*minden madár a maga csicsérgésére tanítja fiókáit*”. A középkori jogrend ehhez igazodott. Például a gettók nem a zsidók kirekesztését szolgálták, hanem az elkülönüléshez való jogukat védték, azt, hogy saját szokásaik, törvényeik szerint éljenek. A befogadó állam, ha úgy tetszik, a keresztény állam bírósága csak főbenjáró, például gyilkossági ügyekben ítéltetett fölöttük. Nálunk külön jogot kaptak a betelepült szászok. Besztercebánya például megtilthatta, hogy magyarok beköltözzenek a városba. Horvátországban magyar nemes igen körülményesen szerezhetett birtokot.

Andrásfalvy Bertalan írja a *Demokrácia a néphagyományban* c. munkájában: „*Vegyes lakosságú falvakban, városokban váltakozva, hol az egyik népcsoportból, hol a másiktól választottak bírót. Ha Mezőberényben az egyik esztendőben magyar volt a főbíró, akkor helyettese, a törvénybíró német vagy szlovák volt, illetve fordítva. Mohácsott például hol rác, hol magyar, hol sokac bíró állt a város élén.*” Ezek XVII–XIX. századi adatok.

Mostában szörnyű híreket kapunk arról, hogy Szerbiában, Szlovákiában, Erdélyben megtámadnak magyar embereket, ha azok anyanyelvükön szólalnak meg.

A Magyar Királyság nem tekintette magát demokratikus államnak, de természetesen volt, hogy a többféle nép lakta falvaiban-városaikban mindenki ismerte az összes helyi nyelvet, s egyikről a másikra váltott, amikor a szükség úgy hozta.

Van egy elenyésző kisebbség, amely sehol nem szenved elnyomástól, sőt, világszerte kiváltságokat élvez: a Magánállamok urai. Ők birtokolják a véleményformáló iparágakat és a bolygó javainak túlnyomó és meghatározó részét – a többség ellenében.

A századok során rengetegen képzeltek magukat államférfinak, de közülük keveset nevezett a nép a haza bölcsének, atyjának vagy a legnagyobb magyarnak-rómainak. Pedig mennyit törték magukat az udvari költők! A magyar történelemben éppen egy kezemen számolhatók meg, akikről a nép írt mondákat, verseket: Szent István, Szent László, Mátyás király, Rákóczi Ferenc és Kossuth Lajos. Különösen a nagyságos fejedelem esete érdekes. A kuruc mozgalom talán az egyetlen fölkelés a világon, amely magas színvonalú költészetet és zenét termett.

Persze más nagyságokra is emlékszik a nép, kicsinységük miatt! Dobzse II. Ulászlóra, a kalapos II. Józsefre, a népnúzó Rákosira.

A romlott reneszánsz fejedelmek közül messze kiemelkedett Mátyás király. Számos mese született róla.

A kolozsvári bíró gonosz kizsákmányoló volt. Mátyás király áruhában üldögélt a mézszárszék előtt, amikor a bíró poroszlói elkapták, és favágásra kényszerítették. Fizetség nélkül. Még meg is verték. Ő három fahasábra ráírta névbetűjét. Éjszaka elillant, s reggel királyként bevonult a városba. A bíró persze rögtön nyalta volna a talpát, ám ő felelősségre vonta, hogyan bánik az emberekkel. A bíró hazudozott, mire Mátyás széthányatta a farakást, s előkerültek a jelzett fahasábok. A király leütötte a bíró fejét. A mese azzal a sóhajjal fejeződik be, hogy meghalt Mátyás, oda az igazság. Szóval az államférfi ismérve az igazságosság. Hogyan igazságos? Nem csak az ítélettel, hanem már előbb, az igazságos étellel, amikor vállalta népe sorsát. Baj, hogy nehéz az élet, de még nagyobb baj az, hogy a főnökök kihúzzák belőle magukat, sőt sanyargatják a népet.

Az tud igazságos lenni, aki benne van az Igazságban, mint szőlővessző a szőlőtőben.

Loyolai Szent Ignác idéz lelkigyakorlatos könyvében egy bizonyos királyt: „*Annak, aki velem akar jönni, meg kell elégednie azzal az étellel, azzal az itallal és azzal a ruházattal, ami az enyém. Velem kell fáradoznia nappal, és virrasztania éjjel.*” Ez a fejedelem azt kiáltja, hogy utánam! Csak annyit kér, amennyit ő is ad, ezért elől megy a harcban, és első a nehézségek elviselésében.

Előre! Kiáltják a hamis vezetők. „*Gerő Ernő utat mutat, felépítjük a vasutat.*” Gerő nem cipelte a talpát, csak mutogatott. A pórnép robotolt.

Mátyásnál egy nemzedékkel volt fiatalabb Machiavelli, *A fejedelem* című híres könyvében foglalja össze tanácsait: „*A bölcs uralkodó ne legyen szótartó, ha ez a magatartás kárára válik, s ha az okok, melyek miatt ígéretet tett, megszűntek*” – pl.: már megszerezte a trónt. – „*Ha az emberek jók lennének, ez az elv kárt okozna; de mert gonosz indulatúak, nem tartanák meg adott szavukat veled szemben; így hát neked sem kell megtartanod velük szemben.*” Machiavelli bölcs uralkodója nem engedi, hogy az alattvalók megelőzzék a hazudozásban. „*Aki*

a róka természetéhez tartja magát, jobban jár. De ezt a természetét jól el kell titkolnia, és nagy szenteskedőnek és színlelőnek kell lennie. Olyan ostobák az emberek, s olyannyira csak a mának élnek, hogy aki be akarja őket csapni, mindig megtalálja a maga emberét.” A tömeglélektanból tudjuk, hogy sokan mennyire szeretik elhinni a hazugságokat.

•

Azt tartják, hogy az ember benső szabadságát három nagy sóvárgás veszélyezteti: a nemi vágy, az elismerésre való törekvés és a hatalom akarása. A három valahol a mélyben egy. Most azzal az arcával foglalkozunk, amelyet a harmadik fordít felénk.

Hamvas szerint „a világtörténelemben senki sincs, aki a hatalmat kibírta volna, ezért az élet dicsősége a hatalomról való lemondás.” Nagy lemondó volt Cincinnatus, Kr. e. 460-ban helyettes konzulként az egyenetlenkedő néppártot lecsendesítette, a szenátus tekintélyét helyreállította, majd visszavonult kicsinyke földjét művelni. „Két év múlva, 458-ban ismét Rómába vitték ekéje melől dictatornak, az Algidus hegynél bekerített Minucius consult kiszabadítá s a sabinusoktól segített aequusokon fényes diadalt aratott, s diadalmenetben tért meg Rómába. Ezután 16 napig viselt dictaturáját letevén, ismét visszavonult falusi birtokára.”

Deák Ferenc nyélbe ütötte a kiegyezést, majd semmi hivatalt nem vállalt. Bethlen István a Kommün és Trianon rémségei után rendbe hozta az országot, majd 57 évesen lemondott a miniszterelnökségről.

Nagy Sándor világhódító útját Loyolai Ignác királyaként kezdte: katonáival versengett a fáradalmak viselésében, azt ette-itta, amit ők. Hanem a győzelmek után „a perzsa királyok szinte isteni hatalmának pompájára tört – írja Quintus Curtius Rufus –, Istennek tartotta magát, és az isteneknek kijáró tiszteletet követelte meg a maga számára; hitt a jós-helyeknek, ahol ilyesmiket hitettek el vele; azokra pedig, akik vonakodtak istenként tisztelni őt, lesújtott a haragja.” A hatalom elemésztette benne az embert.

•

Jól esik azért körülnézni egy kicsit a világban. Thuküdidész írja nagy művében, *A Peloponnészoszi háborúban*, hogy amikor a spártaiak benyomultak Attikába, akkor Periklész „kijelentette az athéniak előtt a népgyűlésen: igaz, hogy Arkhimadosz a vendégbarátja, de ez a kapcsolat semmiképp sem okozhat kárt az államnak. – Arkhimadosz az egyik spártai király volt, a vendégbarátság pedig amolyan vérszerződés-szerű fogadott testvérséget jelentett. – Ezért, ha az ellenség az ő házait és földjeit nem dúlja föl, mint a többiekét, kerüljenek javai az állam tulajdonába, hogy miattuk semmi gyanúsítás ne érhesse őt.” Periklész teljes önzetlensége kellett az athéni demokrácia virágzásához. Viselkedéséből meg tanulhatjuk, hogy az államférfi nem az államból él, hanem az államért.

•

„Szi-ma kien, a kínai Hérodotosz írja a *Si ki (Történeti feljegyzések)* c. művében – közli J. J. M. de Groot: *Hunok és kínaiak*, 28. old. (Respenna kiadó, Bp. 2006.) – „Amikor Su ci-lei fejedelem meghalt, fia, Tan fu hajdani herceg

kezdeti kormányozni. Sok áldást balmozott föl, és erősen ápolta a kötelességek betartását (...).” Micsoda fogalmak: kötelességek, áldáshalmozás – nem álláshalmozás! „A hüin-jük, a zsung-ok és a ti-k a vagyon utáni kapzsi vágyból megtámadták őt.” Az említett népek az ókori hunok különféle törzsei. „Még azután is újból megtámadták, hogy valamennyit adott nekik. Ekkor azonban kitört népének haragja, és háborút követelt. Ő azonban így beszélt: »Olyan népem van, amely azért emelt fejedelmi trónra, hogy az a hasznára legyen. A hüin-jük, a zsungok és a ti-k azért indítanak támadást, hogy országomat népével együtt a birtokukba vegyék. De mi a különbség, hogy a nép hozzám tartozik vagy őhozzájuk? A nép miattam akarja vállalni a harcot, de mivel én atyaként uralkodom felette, ezt nem tudom a szívemre venni.« Összegyűjtötte tehát legközelebbi rokonait, és átment a Kin és a Jun hegyeken. Erre Pin egész lakossága, sőt az egész birodalom az utolsó emberig felment oda, az öregeket támogatva, a gyengéket kézen fogva, és ott is az ő oltalma alá helyezték magukat.”

Körvonalazódik az államférfi arcképe. Az érdekhez, a vagyonhoz, a hatalomhoz nem kötődik, osztozik a megalázottak sorsában, az igazságban és az áldozatban él: odaadja magát a hazáért, s nem áldozza a hazát saját érdekéért. Szent, ahogy István király meghagyta? Vörösmarty szavával: „*Ember vagyunk, a föld s az ég fia.*” Vagyis orfikus lény, aki az ég és a föld között közvetít a népért. A szent királyoknak sikerült – egészen Rákócziig tudunk ilyen próbálkozásokról.

És ha nem sikerül?

Amikor Kádár gáztettei ki-kiderültek, ügynökei pusmogtak: a rossz tanácsadók hibája! A nép hiszegette, mert vágyik a jó királyra. Hanem: ki választja a tanácsadókat? Embert barátjáról – tartja a közmondás.

A középkor tud néhány nagy tanácsadóról. Az egyik Flüei Szt. Miklós remete, (1417–1487) Svájc védőszentje. „1481-ben a kantonok elkeseredett elleneskedésbe keveredtek egymással, Klaus testvér tanácsa helyreállította a békét.” Kértek tőle tanácsot a Habsburgok és Milánó hercege is.

A mi IV. Bélánk folyton háborúzott fiával (V. István), vesztett, kibékült, érsekek előtt esküdöztek mindketten, hogy soha többé, aztán egy év múlva újra. Egészen 1266-ig, amikor fölkeresték kolostorában Margitot: „*És meghallgattatik Szent Margit asszony az ő atyjától, Béla királytól és atyjafiaitól, mert az ő életének nyilvánvaló szentségéért valaki az ő atyjafiai közül soha az ő akarata ellen nem tett.*” Margit végleges békét szerzett köztük.

A tökéletes tanácsadó a szent. Teljesen önzetlen, érdek nem befolyásolja, a hatalomra fütyül, a legelesettebbek sorsát éli, és föllát az égbe: látja a létet.

A bölcs államférfi tudja, hogy föl kéne látnia az égbe. Ha nem sikerül, szent tanácsadókat választ. Vajon a mai vezetők hallgatnak korunk szentjeire? És mi a helyzet a néppel? Ha ma föltűnne az országban Mátyás, Periklész vagy Tan fu, megválasztanánk őket?